

בית המשפט העליון

עע"מ 8277/17 זיוד נ' שר הפנים ועע"מ 7932/18 שר הפנים נ' מפארג'ה

תאריך מתן פסק הדין: כ"ב בתמוז התשפ"ב (21.7.2022)

שופטי ההרכב: הנשיאה חיות, המשנה לנשיאה (בדימ') הנדל, המשנה לנשיאה פוגלמן והשופטים עמית, סולברג, ברק-ארז וברון.

בית המשפט העליון קבע היום כי לא נפל פגם חוקתי בהסדר המאפשר לשלול את אזרחותו של מי שביצע מעשה שיש בו משום הפרת אמונים למדינת ישראל, כגון: מעשה טרור; מעשה המהווה בגידה או ריגול חמור; או רכישת אזרחות של זכות לישיבת קבע במדינה עוינת או בשטח עויין. זאת, גם אם כתוצאה משלילת אזרחותו הוא נותר חסר אזרחות כלשהי, ובלבד שבמקרה כזה תפורש חובתו של שר הפנים ליתן לאותו אדם "רישיון לישיבה בישראל" – כמורה על הענקת מעמד של תושבות קבע או מעמד ייעודי קבוע אחר. כמו כן, בית המשפט העליון ביטל שני פסקי דין של בתי המשפט לעניינים מינהליים אשר דנו בבקשות לשלילת אזרחות, וזאת בשל פגמים מהותיים שנפלו בהן כבר בשלב הגשת הבקשות.

פסק הדין עוסק בשתי בקשות ראשונות מסוגן לשלילת אזרחות שהוגשו על ידי שר הפנים מכוח סעיף 11(ב)(2) לחוק האזרחות, התשי"ב-1952 בנוסחו הנוכחי, הקובע כי בית משפט לעניינים מנהליים רשאי, לבקשת שר הפנים, לבטל את אזרחותו הישראלית של אדם אם "אותו אדם עשה מעשה שיש בו משום הפרת אמונים למדינת ישראל". הבקשות נוגעות לשני מחבלים שהורשעו ונדונו לעונשי מאסר ממושכים: מחמד מפארג'ה, שהטמין בשנת 2012 מטען נפץ באוטובוס בתל אביב וגרם לפציעתם של 24 בני אדם; ועלאא זיוד, שביצע בשנת 2015 פיגוע דריסה ודקירה בצומת גן שמואל וגרם לפציעתם של 4 בני אדם. הבקשה בעניין מפארג'ה נדחתה על ידי בית המשפט לעניינים מנהליים מרכז-לוד, ושר הפנים ערער על כך; הבקשה בעניין זיוד התקבלה על ידי בית המשפט לעניינים מנהליים בחיפה, וזיוד ערער על פסק הדין בעניינו.

בפסק הדין נקבע כי לא נפל פגם חוקתי בהסדר ביטול האזרחות בגין הפרת אמונים הקבוע בסעיף 11(ב)(2) לחוק האזרחות. שופטי ההרכב עמדו על היותה של הזכות לאזרחות זכות חוקתית חשובה, אך סברו כי במקרה דנן הפגיעה בה נעשית לשם הגשמת תכלית ראויה – הצגת מסר הצהרתי ברור וחד משמעי של התנערות המדינה ממי שהפר את חובת האמונים הבסיסית ביותר שלו כלפיה. בפסק הדין צוין כי האפשרות לבטל את אזרחותו של אדם שאינו מחזיק באזרחות אחרת והותרתו חסר אזרחות אכן מעוררת קושי – היא מצויה

במתח עם הוראות שונות במשפט הבינלאומי ואינה עולה בקנה אחד עם הסדרים דומים בעולם. עם זאת, דעת הרוב סברה כי קושי זה כשלעצמו אין בו כדי להוביל למסקנה כי ההסדר כולו אינו חוקתי, ככל שיינתן למי שאזרחותו נשללה כאמור רישיון ישיבה קבוע ולא תושבות ארעית בלבד. דעת הרוב סברה כי יש לקרוא את הצירוף "רישיון לישיבה בישראל" כמתייחס לרישיון קבוע – בין אם מדובר ברישיון לישיבת קבע או רישיון קבוע אחר שייקבע על ידי המחוקק. המשנה לנשיאה ע' פוגלמן סבר בדעת יחיד כי בהיעדר הסדרה של רישיון ישיבה ייעודי שיינתן למי שנותר חסר כל אזרחות, ההסדר החקיקתי הקיים אינו מידתי.

באשר לעניינם הפרטני של זיוד ומפארג'ה הצביע בית המשפט על פגמים מהותיים שנפלו בהליכים אלה כבר בשלב הגשת הבקשות לביטול אזרחותם. חלק משופטי ההרכב התמקדו בכך שהבקשות הוגשו לבית המשפט לעניינים מנהליים, אף שניתן היה להגישן במסגרת ההליכים הפליליים שהתנהלו נגד השניים. זאת, מכוח הוראת סעיף 11א לחוק האזרחות, שיש בה משום פגיעה פחותה בזכויות האזרח שעניינו נדון. עוד צוין כי הדיון התמקד בראיות שכלל אינן רלוונטיות לתכלית שנמצאה כראויה וכי לנוכח פגמים אלה יש לדחות את הבקשות אף מבלי להידרש אליהן לגופן. השופט סולברג הוסיף כי במקרה זה יש אומנם לבטל את פסקי הדיון של בתי המשפט המנהליים מן הטעמים שצוינו, אך הדגיש כי לשרת הפנים נתונה הסמכות ואף החובה לשקול להגיש מחדש את הבקשות לביטול אזרחותם של זיוד ומפארג'ה לערכאה המתאימה (בית המשפט הפלילי). המשנה לנשיאה (בדימי') הנדל סבר, בדעת יחיד לעניין התוצאה בסוגיה הפרטנית, כי בשל הפגמים שנפלו בהגשת הבקשות יש להחזיר את הדיון בעניינם של זיוד ומפארג'ה לבתי המשפט המנהליים ולאפשר לשרת הפנים להגיש בקשות מתוקנות לביטול אזרחותם תוך 120 ימים.